

Petőfi „Lanc versei”.

Petőfi születésének százados ünnepén Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye nagy szülöttének emlékezetére kiadta többek között a költő elsőlül tervezett verses füzetét, a: *Lanc' verseit*.

A kis gyűjtemény keletkezésének és hosszú időre történt eltűnésének története közismert. Ferenczi Zoltán *Petőfi életrajza* című monográfiájában¹ elmondja azt Neumann Károly közlése alapján,² de a gyűjtemény címének titkát alig feszegeti. „Ezt a címet, úgy látszik, szeszélyből vagy symbolum gyanánt adta a költő” — mondja, de hogy minek a szimboluma gyanánt, annak megoldásával adós marad, vagy a lanc szónak, akár a Lanc névnek értelmét annyira közismertnek vette, hogy egyáltalán nem látta szükségét annak, hogy arról szót ejtsen...?

A vármegye kiadásához mellékelt igénytelen kis tanulmány³ erre a kérdésre is kiterjed, de természetesen csak feltevésekre szorítkozhat, biztos alap a kérdés eldöntésére — mint-hogy a költőnek erre vonatkozó nyilatkozata fenn nem maradt — egyáltalán nincsen.

Most a vármegye levéltárában hivatalból történő kutatásaink során valami kis sugarat láttunk derengeni a cím Lanc szavának homályában.

A „Közigazgatási ügyiratok” (publico-politica) I. jelzésű osztály 1833. évi iratnyalábjában egy kétségtelen hitelességű irat fekszik, mely az akkori kiskőrösi gyógyáros valamely ügyes-bajos dolgában íródott s az akkori patikáros neve: *Lantz József*.

Petőfi 1841-ben tervezte eme, az első nyomtatásban megjelent versét is megelőző kis versgyűjtemény kiadását és ekkor adta annak azt a titokzatosnak tudott címet, melyen ismerjük és amelyen akkor ki akarta adatni s amelyen nyolevankét esztendőnek utána az meg is jelent.

Szülei, mint tudjuk, ekkor már régen nem kiskőrösi lakosok, elköltöztek onnan, amikor első fiaeskájuk — aki akkorában még egyetlen volt — még csak a huszonkettedik hónapját élte,

¹ Lásd: I. köt. 219—222. lapok.

² Lásd: *Vas. Ujs.* 1880. évi 36. sz.

³ „*Lanc' versei*”. Petőfi első sajtó alá készített, de soha meg nem jelent versgyűjteményéről. Irta Rexa Dezső. Budapest, 1922. 5. lap.

így hát az akkor már gyermekkorát túlélte és verseit közreadni akaró ifjú a gyógyszerész nevéhez közvetlenül nem juthatott, de nagyon valószínűnek tehető fel, hogy a Félégyházára költözött Petrovicsék házában éveken át emlegethették a kiskőrösi patikáróst és az élénkeszű kisfiú a Lantz nevet szülei szájáról hallván, megtartotta emlékezetében, úgyhogy mikor első esetben állott előtte az, hogy költői nevet választ magának, akkor vagy mint tetszetős magyarosan hangzó nevet, vagy pedig jobb hiányában — ezt írta a kis füzetke élére.

Természetesen ez is csak olyan magyarázat-feltevés, mint a landsknecht — lanc magyarázat,⁴ amely esetben a költő rövid ideig tartott „német“ katonáskodására van alapítva az egészen elfogadható vélelem, hiszen ő maga nem ritkán emlékezett afelől, hogy prófunton élt...

Szolgáltam én Mars uramnál...

Nem hisszük, hogy ezzel kétségtelenül és végleg el lenne döntve a Lanc-kérdés, de bizonyára egy lehetőséggel több áll a Petőfi-kutatók rendelkezésére és egy olyan magyarázat, melynek tudunk okmány-igazolást adni, mert hiszen az tény, hogy éppen Kiskőrösön élt egy Lantz nevű család és a Kiskőrösről elszármazott család előtt ez a név nem lehetett idegen s azt egy s más alkalommal használhatta. Ez a kapcsolat igen kézenfekvőnek mondható.

De vajjon mit akarhatott ezzel a névvel? Fogadjuk el azt, amit Ferenczi mond, hogy mire sem gondolva, csupán „szeszély“-ből írta a maga által összefércelt kis halványzöld füzetke első lapjának homlokára ezt a különös nevet — mint egy ismeretlen valódi nevet rejtegető költői álnevet —, vagy pedig higgyük azt, hogy idegenhangzású nevétől szabadulni óhajtó ifjú dalnok, aki érezte, hogy nevétől hangos lesz majd az ország, arra gondol, hogy névül a magyarosan hangzó Lancot veszi fel s e néven fog a halhatatlanságba vonulni? Ezt, úgy hisszük, sohasem fogja kideríteni a kutató irodalomtörténettudomány.

*

E helyen had említsünk meg még egy ilyen érdekes eshetőséget, mely szintúgy e Petőfi-könyvtervezettel függ össze és amely jellemző a költőnek már akkor jelentkező finomult szép-érzékére.

⁴ *M. Nyelvtört. Szótár.* II. köt. 516. hasáb.

Bajza József versei első ízben 1835-ben jelentek meg.⁵

Ez a kiadvány egyike ez idők legszebb magyar könyveinek. Tipográfiai finomsága a régi egyetemi nyomda jelességét fenn-nen dicséri.

Petőfi, amikor magában foglalkozott első ifjúkori kísérletei eme néhány válogatott darabjának kiadásával, előtte kétségtelenül ennek a pompás kiállítású s e verskedvelő kor ízlésének annyira megfelelő könyvnek a képe lebegett.

A nyomtatvány és a kézirat egyes azonosságai határozottan erre látszanak vallani.

Már a cím maga is teljesen azonos:

Bajza versei — Lane versei.

Az egyes lapok beosztása, a címsorok elosztása, a lapszámolás formája, a tartalom beosztása, ahol a verscímek mellett a vers keletkezésének helye és pontos ideje jelezve van — mindez arra vall, hogy Petőfinek annyira megnyerte tetszését a Bajza-féle előkelő és kétségtelenül bibliofil ízlésű könyv kiállítása, hogy kívánta, bár első műve is oly tetszetős külsővel jelenne meg, mint a Bajza-féle verskötet.

Ha akkor nem is, de jóval későbbben vágya teljesült. Születésének százados ünnepére a fiára oly büszke vármegye e kis könyvet tényleg az ő kívánsága szerinti külsőben juttatta a késői közönség kezébe.

Rexa Dezső.

Bajza és Berzsenyi.

Bajza József költői elindulása Kazinczy Gessner-fordításának hatásához fűződik.¹ De életírója már a 15—16 éves korában írott idillekről is megállapítja,² hogy Gessner derűs világát hiába keressük bennük: komorságukon inkább Ossian hatását véli fölismerhetni. Utána Szücsi szerint Bajza Toldy Ferenceel együtt Berzsenyiért lelkesedett s Berzsenyi költészete irányította figyelmét Matthissonra. Ez igaz. De Berzsenyi és Matthisson együttes hatása korábbi: Bajzának mindjárt az első próbálkozásai, idilljei is Berzsenyin át Matthissonhoz vezetnek; legalább is a *Damétas és Chloe*³ Berzsenyi *Mulandóságának* nyomait mutatja. A „meredek hegyen öszve dült vár, mellynek

⁵ *Bajza versei.* (12r. 6. és 215. l.) Budán, 1835. A m. kir. egyetem betűivel.

¹ Szücsi József, *Bajza Jozsef.* 1914. 175. l.

² U. ott.

³ Bajza ÖM. (Budics-kiad.) I. 309. l.

már csak omladéki gyászolták a hajdan időt“, a *Mulandóságnak* Matthisson *Elegiejéből* ismert várromja. A *mohos szirt*, a *homályos völgy* még nem elég bizonyosság; jobban megmutatja a forrást Chloenak az idillbe iktatott éneke:

Bajza:

Hol a sziklás hegyoldalról
 Kristályszinű ér fakad,
 'S esörgő habbal a vidéknek
 Mély völgyébe leszakad;
 Hol az estvék homályába
 Lány fuvalmak suhognak
 'S a régi váromladékról
 Komor baglyok huhognak ...

Berzsenyi:

Hol a' mohos szirt öbléből
 Ezüst forrás ömledez,
 'S a' patakok esörgésétől
 a' sötét völgy zengedez ...
 Hol a váromladékokon
 Az öszült kor lelke leng ...

 Amaz ijesztő boltoknál,
 Hol most baglyok huhognak ...

Hogy a képet Berzsenyi sem közvetlenül Matthissontól, hanem Kisfaludy Sándortól vette, arról másutt volt szó.

Gálos Rezső.

B Í R Á L A T O K

A magyar irodalom története. Szerkeszti Alszeghy Zsolt. III. kötet. *A tizenhetedik század.* Irta Alszeghy Zsolt. Budapest, 1935. 292 l. A Szent István-Társulat kiadása. Stephaneum-nyomda.

A katolikus elviségű magyar irodalomtörténetnek ez a minta-kötete az ellenreformáció korát mutatja be Alszeghy Zsolt feldolgozásában. Szerencés gondolat, hogy a szerkesztő nemcsak általánosságban tájékoztatta munkatársait a sorozat feldolgozó módjáról, hanem a gyakorlatban is megmutatta, hogyan képzei a terv megvalósítását. Az egyes kötetek szerzői kész mintához igazodhatnak s így ez a többektől írt irodalomtörténet egységesebb hatású lesz, mint az eddigi szerkesztések. Szelleme a maga katolikus lelkiségevel úgyszólván nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a sorozatban ne legyenek kirívó zavarok vagy bántó ellentétek.

Ha a hatkötetes irodalomtörténet többi munkatársa éppen olyan aggodalmas tárgyilagossággal ügyel mondanivalóinak igazságkeresésére, mint Alszeghy Zsolt, ha a kor szellemi problémáit hasonló tudományossággal fejti ki, a legérzékenyebb olvasók is bizonyára elismeréssel állnak meg a katolicizmus történeti szemléletének zavartalan távlata előtt. A tizenhetedik század irodalmi arca évről-évre változó: hol a kereszténység legnemesebb tanításába való átszellemülés ihletett vonásait mutatja, hol a harcias indulatok gyűlöletében vonaglik, hol az oktató célzat komolyságával fordul környezete felé, hol költői képekben gyönyörködik és mesét mond megnyugvó lélekkel. Az irodalom korjellemző sajátosságainak megvillantásában Alszeghy Zsolt igazi mester. Belelát az idők lelkébe.

Új anyag, eredeti szempontok, az összefüggések megmagyarázása s az újabb divatra kapott olcsó szellemeskedések helyett megfontolt megállapítás-